

Київський університет імені Бориса Грінченка  
Благодійний фонд імені Антона Макаренка

# **ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

Збірник наукових праць  
Заснований у 2002 році

**Випуск 3-4 (48-49)**

Київ  
ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС»  
2015

**ББК 74.00**

**УДК 378**

**П 24**

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради  
Київського університету імені Бориса Грінченка  
від 28 травня 2015 року, протокол № 5.

**Засновники:**

Київський університет імені Бориса Грінченка,  
Благодійний фонд імені Антона Макаренка

*Збірник наукових праць видається з  
благодійною метою і розповсюджується  
безкоштовно*

Реєстраційне свідоцтво  
КВ №17844-6694ПР від 06.06.2011 р.

**ISSN 2078-1687 (Print)**  
ISSN 2412-0154 (Online)

Офіційний сайт:  
<http://pptp.kubg.edu.ua/>

Адреса редакції:  
04212, м. Київ, вул. Тимошенка, 13-б

Головний редактор:  
(044) 426-84-05 (Київ)  
E-mail: [ndl.osv@kubg.edu.ua](mailto:ndl.osv@kubg.edu.ua)

Заступник головного редактора:  
(044) 272-15-83 (Київ)

Головний редактор:  
Світлана СИСОЄВА;  
Людмила ХОРУЖА (заст. гол. ред.),  
Георгій БАЛЛ,  
Ольга БЕЗПАЛЬКО,  
Станіслав КАРАМАН,  
Людмила КОЗАК (відп. секретар),  
Ольга ЛОЗОВА,  
Світлана МАРТИНЕНКО,  
Валерія МІЛЯЄВА,  
Віктор ОГНЕВ' ЮК,  
Ольга ОЛЕКСЮК,  
Ольга ПЕТРУНЬКО,  
Неоніла ПОБІРЧЕНКО,  
Оксана СЕРГЄЄНKOVA,  
Ірина СОКОЛОВА,  
Надія ЧЕРНУХА,  
Тамара ЯЦЕНКО,

Випускаючий редактор:  
Ілона Тригуб

Збірник наукових праць з теорії і практики педагогічного процесу адресовано науковцям, студентам, викладачам вищих навчальних закладів, керівникам та вчителям середніх загальноосвітніх шкіл, магістрантам, аспірантам, докторантам, слухачам закладів післядипломної педагогічної освіти, всім, хто цікавиться проблемами організації педагогічного процесу в закладах освіти різних типів і рівнів акредитації.

Збірник наукових праць включено ВАК України до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з *педагогіки* (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 261 від 06.03.2015).

Збірник наукових праць входить до польської міжнародної наукометричної бази даних *Index Copernicus* та російської наукометричної бази РІНЦ.



**ЗМІСТ****ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

<b>Карпенко З. С., Карпенко Є. В.</b> СУБ'ЄКТНІ МЕХАНІЗМИ АКСІОГЕНЕЗУ ОСОБИСТОСТІ .....	5
<b>Радчук Г. К.</b> КУЛЬТУРНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ .....	11
<b>Таран О. П., Мішина Ю. С.</b> ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У СФЕРІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ .....	16
<b>Старинська Н. В.</b> АНАЛІЗ ЗМІН ОСОБИСТІСНОГО СЕНСУ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ- ПСИХОЛОГІВ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ .....	20
<b>Капідінова С. Б.</b> СТАВЛЕННЯ І СОЦІАЛЬНА ДИСТАНЦІЯ ЯК ПОКАЗНИКИ МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТІВ .....	25
<b>Редько С. І., Панченко А. Г.</b> ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ЧИННИКА УСПІХУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ .....	29
<b>Підлипна Л. В.</b> ФАКТОРНА СТРУКТУРА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ІНТЕГРАЦІЇ ШКІЛЬНОГО ПСИХОЛОГА В ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕКТИВ .....	34
<b>ПСИХІКА ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ САМОРОЗВИТОК</b>	
<b>Петрунько О. В., Хахановська Т. А.</b> ТВОРЧИСТЬ І ОБДАРОВАНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТИКИ Й ІНТЕРПРЕТАЦІЇ .....	39
<b>Донець А. А.</b> КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СВОБОДИ ОСОБИСТОСТІ .....	44
<b>Ніздрень О. А.</b> МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я І СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ОСІБ ІЗ НИЗЬКИМ ЕКОНОМІЧНИМ СТАТУСОМ .....	49
<b>ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ</b>	
<b>Петрунько О. В.</b> ДЕКОНСОЛІДУВАЛЬНІ ЕФЕКТИ МЕДІАСОЦІАЛІЗАЦІЇ .....	54
<b>Кочубейник О. М.</b> ЗАМКНЕНІ ПРОСТОРИ: СИМПТОМИ НЕДІАЛОГІЧНОСТІ ДИСКУРСУ .....	59
<b>Ліщинська О. А.</b> ПСИХОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ .....	64
<b>Курлюк М. В.</b> ПРОГРАМА ДОСЛІДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГРУПОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЧИННИКА ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ .....	69
<b>Варягіна А. А.</b> ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ МОЛОДІ В СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ- МЕРЕЖАХ .....	72

<b>Рафіков О. Р.</b> СОЦІАЛЬНИЙ ОПТИМІЗМ У ДОСЛІДЖЕННЯХ СОЦІОЛОГІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІВ.....	78
<b>ОСНОВИ СІМЕЙНОЇ ПСИХОЛОГІЇ</b>	
<b>Циганчук Т. В., Дацюк Н. О.</b> ОСОБЛИВОСТІ УЯВЛЕННЯ ПРО СІМ'Ю В МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНЦІВ.....	82
<b>Склярчук А. В.</b> СІМЕЙНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.....	86
<b>Нероба М. В.</b> МАТЕРИНСТВО ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.....	90
<b>Ляльчук Г. Д.</b> БАТЬКІВСЬКО-ДИТЯЧІ СТОСУНКИ ТА ЇХ ВІДНОВЛЕННЯ В СІМ'ЯХ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ.....	93
<b>КОРЕКЦІЙНО-ВІДНОВЛЮВАЛЬНА ТА РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА</b>	
<b>Даценко Т. О.</b> СПІЛЬНЕ ОПРАЦЮВАННЯ ЯК НОВИЙ ВИД «ВЗАЄМОДІЇ» ЗІ СТРАХАМИ У СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	98
<b>Голубенко О. І.</b> ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЙ В СИСТЕМІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЛІКВІДАТОРІВ.....	101
<b>ІНФОРМАЦІЯ</b>	
<b>АВТОРИ ВИПУСКУ</b> .....	105
<b>ПАМ'ЯТКА АВТОРУ</b> .....	107
<b>ДО ВІДОМА ЧИТАЧІВ</b> .....	109



УДК: 373.5.-48:331.548:376-156.2

О. П. Таран

ORCID iD 0000-0001-5276-8634

Ю. С. Мішина

ORCID iD 0000-0002-5200-1190

## ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У СФЕРІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

*Авторами статті представлено результати дослідження професійного самовизначення старшокласників у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей з особливостями психофізичного розвитку. Визначено особливості власного досвіду, обізнаності, емоційного ставлення та мотивації у старшокласників інклюзивної та типової шкіл, щодо професійного самовизначення відносно роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку. Підкреслено необхідність популяризації професії логопеда, психолога, дефектолога, соціального педагога серед старшокласників.*

**Ключові слова:** дефектолог; діти з особливостями психофізичного розвитку; логопед; професійне самовизначення; психолог; соціальний педагог.

**Вступ.** Враховуючи гуманізацію освіти та її спрямованість на гармонійний розвиток особистості, постає необхідність у підготовці висококваліфікованих фахівців для роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку. Тобто актуальність набувають професії логопеда, психолога, соціального педагога. Вибір цих професій вимагає певної психологічної готовності та обізнаності майбутніх студентів зі специфікою роботи з дітьми з вадами розвитку.

Професійне самовизначення в широкому розумінні – це процес, який охоплює весь період професійної діяльності особистості: від виникнення професійних намірів до виходу з трудової діяльності, тобто реалізується упродовж життя людини. Центральним моментом цього процесу є вибір професії, що стає переломним етапом в житті людини та визначає подальший розвиток життєвого шляху, і, зазвичай, співпадає із закінченням школи (Головаха Е. І., 1988, с. 18).

Теоретичні аспекти проблеми самовизначення проаналізовано в працях Б. Г. Анан'єва, Л. І. Божовіч, С. Л. Рубінштейна, Є. О. Клімова, М. С. Пряжнікова. В сучасній психології теорія професійного самовизначення є досить дослідженою: розглянуто його типи (М. С. Пряжніков), моделі та рівні (Є. О. Клімов), компоненти (П. А. Шавірь) та механізми (Н. В. Самоукіна, С. Д. Неверкович).

**Метою статті** є вивчення особливостей самовизначення старшокласників у сфері професійної діяльності з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку. Діти з особливостями психофізичного розвитку – це діти, у яких внаслідок вродженої недостатності або придбаного органічного ураження сенсорних органів, опорно-рухового апарату або ЦНС є відхилення від нормального розвитку психічних функцій. Збільшення числа дітей з порушеннями психофізичного розвитку –

реалії теперішнього часу. Надання необхідної кваліфікованої їм допомоги – найважливіше завдання.

**Дослідження особливостей професійного самовизначення старшокласників щодо роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку.** У психолого-педагогічній літературі зазначається, що самовизначення – це складний, багатоступінчатий процес розвитку людини. Його структурними елементами є різного роду самовизначення: особистісне, соціальне, професійне тощо. Ці види постійно взаємодіють, проте найчастіше вони відбуваються одночасно, зумовлюючи один одного (Теорія і практика професійної орієнтації, 2010, с. 17-18).

В свою чергу, Є. О. Клімов зазначає, що професійне самовизначення – це образ бажаного майбутнього, особливості усвідомлення себе й свого місця в системі ділових міжособистісних стосунків (Клімов Е. А., 1996, с. 74).

На професійне самовизначення впливає багато чинників: активність самого суб'єкта самовизначення, соціальні та економічні чинники, культура, відповідальність людини за своє життя в цілому, особливості майбутньої професійної діяльності, особистісна зрілість та готовність до здійснення вибору, рефлексивні здібності, особливості самосвідомості, індивідуально-типологічні особливості суб'єкта професійного вибору.

Традиційно виокремлюють суб'єктивні та об'єктивні чинники вибору професії. До суб'єктивних належать інтереси (пізнавальні та професійні, інтерес до професії, нахили), здібності (психологічні властивості, що необхідні для успішного виконання певного виду діяльності), темперамент, характер. Група таких об'єктивних чинників включає рівень підготовки (академічна успішність), стан здоров'я, поінформованість про світ професій (Головаха Е. І., 1988, с. 32).



Отже, як зазначають науковці, професійне самовизначення: 1) пов'язане з певною діяльністю людини; 2) для його реалізації у людини повинен бути сформований образ бажаного майбутнього; 3) людина повинна усвідомлювати свої можливості та обмеження; 4) враховувати потреби соціуму (Психологічні основи профорієнтації і професійного самовизначення, 2009, с. 22).

Більш ґрунтовну інформацію про специфіку майбутньої професії, зазвичай, майбутні фахівці отримується в межах вищого навчального вузу. Однак вже в шкільному віці формуються певні уявлення про майбутню професію, які на наш погляд, зумовлюють такі важливі аспекти, як: досвід, обізнаність, емоційне ставлення та мотивація.

Нами було здійснено дослідження особливостей професійного самовизначення старшокласників у педагогічній сфері діяльності з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку. У дослідженні взяли участь учні 10-11 класів віком 15-17 років: загальноосвітньої (типової) школи (27 учнів) та загальноосвітньої школи з інклюзивною формою навчання (24 учні).

Дослідження здійснено за допомогою авторської анкети, що складалася з 20 питань, відповіді на які мали варіанти, шкали від 0 до 10 та були відкриті. Отримані результати проаналізовано у порівняльному аспекті, відповідно до виділених нами чотирьох змістовних блоків: досвід взаємодії з людьми з особливостями психофізичного розвитку; обізнаність щодо професій, які супроводжують розвиток дітей з особливостями психофізичного розвитку; емоційне ставлення до роботи з дітьми, що мають порушення розвитку; мотивація до професійної діяльності, яка пов'язана з роботою з дітьми, що мають особливості розвитку.

Блок «Досвід». У ході аналізу результатів виявлено, що як в інклюзивній, так і в загальній школі, учні помічають поруч з собою дітей з дитячим церебральним паралічем, порушеннями мовлення, порушеннями зору та слуху, а також з аутизмом.

Школярі обох вибірок переважно відзначають, що серед їхнього близького оточення (рідних, знайомих) не має осіб з певними порушеннями розвитку. Так, старшокласники типової школи (85%) та інклюзивної школи (71%) переважно не мають близького контакту з дітьми з особливостями психофізичного розвитку. Поряд з тим 54% опитаних старшокласників інклюзивної школи зазначають, що мають досвід спілкування з людьми з особливостями психофізичного розвитку. Тоді як у старшокласників типової школи цей досвід наявний лише у 26%.

Блок «Обізнаність». У ході дослідження старшокласники обох типів шкіл визначили, що важливими професіями в роботі з особливими дітьми є: психолог (70%), дефектолог (47%), соціальний педагог (40%), логопед (33%) та лікар (33%).

Школярі вказують на необхідність комплексного мультидисциплінарного підходу до супроводу дітей з особливостями психофізичного розвитку. Так, на думку старшокласників типової школи, діти з порушеннями розвитку потребують комплексної допомоги: матеріальної (пільги, спеціалізовані центри, забезпечення спеціалістами), медичної, соціальної, психологічної (моральна підтримка, повага, спілкування з оточуючими, ставлення як до рівного). Старшокласники інклюзивних шкіл, крім зазначеного, відмічають, що особливим дітям необхідним є створення комфортного соціального середовища, забезпечення можливості відчувати себе таким, як всі, залученим до соціуму, навчати разом з дітьми без вад, отримувати якісну, безоплатну допомогу спеціалістів (психолога, логопеда, соціального педагога).

Окрім того, нами було проаналізовано досліджено обізнаність щодо змісту таких професій, як дефектолог, логопед, психолог, соціальний педагог. Так, було виявлено, що лише 37,5% старшокласників інклюзивної школи не знають, хто такий дефектолог, тоді як аж 59% старшокласників типової школи є необізнаних стосовно цієї професії. Стосовно професії логопеда старшокласники виявили себе більш обізнаними: лише 8% учнів інклюзивної школи та 11% учнів типової школи виявили труднощі в описі цієї професії. У ході дослідження було виявлено, що 20% старшокласників загальної вибірки опитуваних виявили труднощі щодо надання характеристики професії психолога (ТШ – 18,5%; ІШ – 21%). У результаті проведення дослідження було виявлено найнижчий рівень обізнаності стосовно професії соціального педагога. Однак, серед опитаних старшокласників інклюзивної школи обізнаність про цю професію виявлена на значно вищому рівні: 54%, порівняно з 18% опитаних старшокласників типової школи.

Варто зазначити, що у ході розкриття змісту професій старшокласники інклюзивної школи зосереджували свою увагу на педагогічних аспектах діяльності дефектолога, логопеда та психолога, тоді як старшокласники типової школи підкреслювали медичний аспект цих професій називаючи їх лікарями. Це може бути зумовлено тим, що старшокласники інклюзивної школи більш знайомі з реальною діяльністю зазначених фахівців.

Також старшокласники, обох типів шкіл в практично рівній мірі визначають наступний рейтинг професійно важливих якостей фахівця для роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку, а саме: 1) любов до дітей (95%); 2) терпимість (84%); 3) уважність (70%); 4) толерантність (65%); 5) сила волі (48%); 6) творчість (33%); 7) емоційність (21%). Також, зазначимо, що таку якість як сила волі старшокласники типової школи (67%) визначають досить значимою порівняно зі старшокласниками інклюзивної школи (29%), що



може вказувати на наявність у школярами типової школи уявлень про труднощі роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку.

Блок «Емоційне ставлення». Так, у більшості старшокласників як інклюзивної, так і типової школи переважають такі емоції стосовно дітей з особливостями психофізичного розвитку, як: співчуття, жаль, смуток, провина, безпорадність та байдужість, що подано на діаграмі (див. Рис.1).

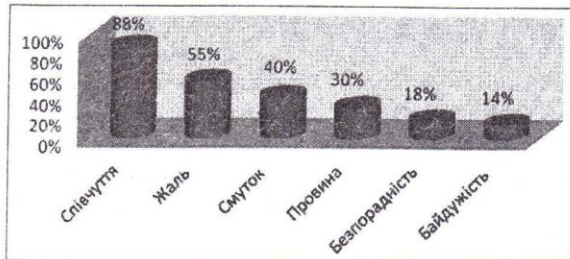


Рис.1. Емоції, що викликають діти з особливостями психофізичного розвитку у старшокласників

Зазначимо, що серед опитаних старшокласників інклюзивної школи емоцію провини виявлено 45%, тоді як в старшокласників типовій школі цей показник становив лише 15 %, це може бути зумовлено постійним спостереженням за особливими дітьми та їх труднощами в процесі навчання старшокласниками інклюзивної школи. Опитувані типової школи відмічали такі емоції, як страх і сором, що були відсутніми у учнів інклюзивної школи.

Визначено, що 45% старшокласників типової школи вбачають труднощі в роботі з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку, 33% опитуваних було складно дати відповідь, а 22% – не бачать труднощів в такій роботі. В свою чергу, лише 29% старшокласники інклюзивної школи вказують на такі труднощі, а о 46% опитаних старшокласників інклюзивної школи не вбачають негативних аспектів такої роботи і лише 25% опитаних було складно дати відповідь на це питання. Так, на думку старшокласників негативними аспектами в роботі з особливими дітьми є: складність та непередбачуваність роботи; емоційне навантаження (втома, стрес, депресія); негативні переживання (жалю, безпорадності, провини, байдужості, роздратування). Тоді як, позитивними аспектами роботи, які виділяють біля 50% старшокласників обох вибірок, є: суспільна користь (добра справа), радість від спілкування та допомоги; натхнення результатом роботи; можливість розвинути власні внутрішні якості (чуйність, співчуття, уважність, толерантність, доброту).

Блок «Мотивація». У ході опитування нами з'ясовано, що переважна більшість старшокласників обох шкіл не планують пов'язувати свою професійну діяльність з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку (67%), лише близько 11% опитуваних припускає таку можливість, а 22% не можуть визначитись (див. Рис. 2).



Рис. 2. Планування професійної діяльності, пов'язаної з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку

Аналіз можливості вибору конкретних професій за десятибальною шкалою виявив наступні результати, що представлені на діаграмі (див. Рис. 3).

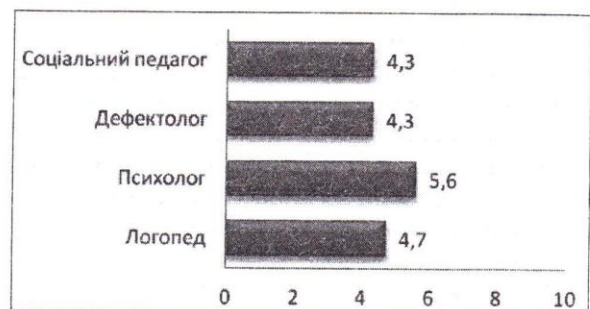


Рис. 3. Узагальнені результати вибору конкретних професій старшокласниками

Отже, отримані результати дозволяють зробити такі висновки: опитуванні як в інклюзивній, так і в типовій школах надають перевагу професіям – психолога (5,6), логопеда (4,7). Підкреслимо, що учні типової школи (5,3%) віддають перевагу, в порівнянні з інклюзивною школою (3,3%), професії дефектолога.

**Висновки.** Старшокласники обох типів шкіл помічають поруч дітей з порушеннями розвитку, однак досвід спілкування з ними переважає у старшокласників з інклюзивної школи. Старшокласники виявили не достатню обізнаність щодо специфіки професій, які супроводжують дітей з особливостями психофізичного розвитку. При цьому старшокласники типової школи підкреслювали більш медичний аспект, а старшокласники інклюзивної школи – педагогічний.

Професії психолога, логопеда, дефектолога та соціального педагога в певній мірі цікавлять майбутніх абітурієнтів. Однак виявлена низька вмотивованість старшокласників до роботи з дітьми, які що мають особливості психофізичного розвитку, що вказує на необхідність проведення профорієнтації як в інклюзивних, так і в типових школах.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в розробці інформаційного матеріалу для підвищення обізнаності старшокласників у галузі корекційної освіти та спеціальної психології.



## Література

1. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е. И. Головаха. – К.: Наукова думка, 1988. – 114 с.
2. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – Ростов-на-Дону: Издательство «Феникс», 1996. – 512 с.
3. Психологічні основи профорієнтації і професійного самовизначення / Баріхашвілі І. І., Ворона М. П., Грищенко Г. В., Старіков І. М. [Під загал. наук. ред. Старікова І. М.] / Навчальний посібник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2009. – 208 с.
4. Теорія і практика професійної орієнтації: навч. посіб. / уклад.: Н. Г. Швець, Т. Д. Третьякова. – К.: ДП «Вид. дім «персонал». 2010. – 272 с.
5. Medvedeva T. N. The problems of professional self-determination of modern high school students // NB: Psychology and psychotechnics. – 2013. – № 1. – P.183-195, DOI: 10.7256/2306-0425.2013.1.392. URL: [http://e-notabene.ru/psp/article\\_392.html](http://e-notabene.ru/psp/article_392.html)

**Таран О. П., Мишина Ю. С. ПРОФЕСИОНАЛЬНОЕ САМООПРЕДЕЛЕНИЕ СТАРШЕКЛАССНИКОВ В СФЕРЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С ДЕТЬМИ, КОТОРЫЕ ИМЕЮТ ОСОБЕННОСТИ ПСИХОФИЗИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ**

Авторами статьи представлены результаты исследования профессионального самоопределения старшеклассников в сфере психолого-педагогического сопровождения детей с особенностями психофизического развития. Определены особенности собственного опыта, понимания, эмоционального отношения и мотивации у старшеклассников инклюзивного и типовой школ по профессиональному самоопределению в отношении работы с детьми, имеющими особенности психофизического развития. Подчеркнута необходимость популяризации профессии логопеда, психолога, дефектолога, социального педагога среди старшеклассников.

**Ключевые слова:** дефектолог; дети с особенностями психофизического развития; логопед; профессиональное самоопределение; психолог; социальный педагог.

**Taran O., Mishina Y. PROFESSIONAL SELF-DETERMINATION OF SENIORS IN THE SPHERE OF PEDAGOGICAL ACTIVITY WITH CHILDREN WHO HAVE FEATURES OF PSYCHOPHYSICAL DEVELOPMENT**

The article presents the results of a study of professional self-determination of senior pupils in the field of psychopedagogical support of children with features of psychophysical development. This study was carried out with the author's questionnaire. The obtained results are analyzed in a comparative perspective (high school students inclusive and of the model school), respectively, to four blocks of content: the experience of interaction with people with special needs; awareness of the professions that accompany the development of children with features of psychophysical development; the emotional attitude to work with children with developmental disorders; motivation to professional activity, which is associated with working with children with peculiarities of development.

Revealed that the students of both types of schools notice a number of children with developmental disorders, but experience with them is dominated by students with inclusive schools. High school students found no sufficient awareness about the specific professions that accompany children with features of psychophysical development. The pupils of the model schools was emphasized more than the medical aspect, and high school students inclusive school teaching.

The profession of a psychologist, speech therapist, defectologist and a social pedagogue in a certain measure of interest to prospective students. However, identified low motivation of students to work with children with peculiarities of psychophysical development, indicating the need for vocational guidance both in the inclusive and in the model schools.

**Keywords:** children with features of psychophysical development; professional identity; psychologist; social worker; speech pathologist; speech therapist.

**Рецензенти**

Омелянович В. Ю. – д. мед. н., доц.  
Савенкова І. І. – д. психол. н.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2015

Прийнято до друку 28.05.2015



## АВТОРИ ВИПУСКУ

<b>Варягіна Аліна Анатоліївна</b>	керівник департаменту інтернет-проектів Українського Фонду Демократії «Спочатку Люди», здобувач Інституту соціальної та політичної психології НАПН України	variagina@gmail.com
<b>Голубенко Ольга Ігорівна</b>	психолог відділу соціально-виховної та психологічної роботи Інституту кримінально-виконавчої служби, аспірант Інституту соціальної та політичної психології НАПН України	olga_golubenko@inbox.ru
<b>Даценко Тетяна Олександрівна</b>	заступник завідувача НМЦ інформаційно-рекламної та профорієнтаційної діяльності Київського університету імені Бориса Грінченка, аспірант Київського університету імені Бориса Грінченка	t.datsenko@kubg.edu.ua
<b>Дацюк Наталія Олексіївна</b>	магістр практичної психології Київського університету імені Бориса Грінченка	hubba_bubba@ukr.net
<b>Донець Аліна Андріївна</b>	студентка VI курсу спеціальності «Практична психологія» Київського університету імені Бориса Грінченка	aadonets.il13@kubg.edu.ua
<b>Капідінова Сусанна Бекірівна</b>	викладач психології Кримського індустріально-педагогічного університету (м. Сімферополь), аспірант Інституту соціальної та політичної психології НАПН України	syade_krim@mail.ru
<b>Карпенко Євген Володимирович</b>	доцент кафедри практичної психології Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук	psiholog_pp@ukr.net
<b>Карпенко Зіновія Степанівна</b>	завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор психологічних наук, професор	karpenkozs@ukr.net
<b>Кочубейник Ольга Миколаївна</b>	завідувач лабораторії психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник	kochubeynyk@mail.ru
<b>Курлюк Маріанна Вікторівна</b>	аспірантка Інституту соціальної та політичної психології НАПН України	mariannchik@gmail.com
<b>Ліщинська Олена Альбертівна</b>	завідувач кафедри психології Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України, доктор психологічних наук, доцент	olenalishchynska@ukr.net
<b>Ляльчук Галина Дмитрівна</b>	директор Центру практичної психології та соціальної роботи управління освіти і науки виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради, здобувач Інституту соціальної та політичної психології НАПН України	Lyalchuk@yandex.ua
<b>Мішина Юлія Сергіївна</b>	студентка групи КОб-1-11-4.0д, IV курсу, напрямку підготовки «Корекційна освіта (логопедія)» Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка	copik93@gmail.com



<b>Нероба Марія Віталіївна</b>	викладач кафедри практичної психології Дніпропетровського гуманітарного університету, аспірант кафедри практичної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка	masha.neroba@yandex.ua
<b>Ніздрень Олександра Андріївна</b>	аспірантка Інституту соціальної і політичної психології НАПН України, магістр психології	onizdran@ukr.net
<b>Панченко Алла Гнатівна</b>	доцент кафедри державного управління та управління освітою Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат наук з державного управління	a.panchenko@kubg.edu.ua
<b>Петрунько Ольга Володимирівна</b>	професор кафедри практичної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор психологічних наук, старший на- уковий співробітник	o.petrunko@kubg.edu.ua
<b>Підлипна Людмила Віталіївна</b>	директор обласного центру практичної психології та соціальної роботи департаменту освіти та науки Івано-Франківської облдержадміністрації, здобувач Інституту соціальної та політичної психології НАПН України	pidlypna@list.ru
<b>Радчук Галина Кіндратівна</b>	завідувач кафедри практичної психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, доктор психологічних наук, професор	galinar@mail.ru
<b>Рафіков Олександр Римович</b>	лаборант кафедри практичної психології Інститут людини Київського університету імені Бориса Грінченка, аспірант напрямку 19.00.05 – соціальна психологія, соціальна робота	323101812ne@gmail.com
<b>Редько Сергій Іванович</b>	доцент кафедри державного управління та управління освітою Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук, доцент	s.redko@kubg.edu.ua
<b>Склярчук Анастасія Володимирівна</b>	докторант Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, кандидат психологічних наук	stura@rambler.ru
<b>Старинська Наталія Володимирівна</b>	доцент кафедри практичної психології Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук	n.starynska@kubg.edu.ua
<b>Таран Оксана Петрівна</b>	доцент кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук	op.taran@kubg.edu.ua
<b>Хахановська Тетяна Андріївна</b>	магістр практичної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка	tatiana150692@ukr.net
<b>Циганчук Тетяна Володимирівна</b>	доцент кафедри практичної психології Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук	t.tsyhanchuk@gmail.com



## ПАМ'ЯТКА АВТОРУ

### Вимоги до оформлення статей:

Для подання статті необхідно надіслати на електронну пошту [ndl.osv@kubg.edu.ua](mailto:ndl.osv@kubg.edu.ua) пакет документів, вказавши у темі до якого видання подається стаття (збірник наукових праць «Педагогічний процес: теорія і практика» чи науково-методичний журнал «Неперервна професійна освіта: теорія і практика», чи науково-методичний щорічник «Освітологія»).

### Пакет складається з наступних документів:

1. відредагований текст статті, що відповідає вимогам до оформлення статей (без нумерації сторінок); у назві документу вказується ПІБ автора;
2. довідка про оригінальність статті – сканована чи фотокопія документа з власноручним підписом;
- 3-4. 2 рецензії від докторів наук – скановані чи фотокопії завірені печаткою установи з місця роботи рецензента (\*\*\*) обов'язково для всіх авторів незалежно від їх наукового ступеню та вченого звання);
5. окремий документ для сайту видання, у якому англійською мовою вказується: ПІБ, посада, місце роботи, науковий ступінь, вчене звання, назва статті, розширена анотація з ключовими словами (1500 знаків без пробілів) та транслітерований список літератури (приклад див. Додаток 5).

### За відсутності будь-якого із зазначених документів статті розглядатися не будуть!

Стаття, що подається до збірника, повинна відповідати його тематиці й сучасному стану науки, бути літературно опрацьованою. Автор статті відповідає за достовірність викладеного матеріалу, за належність даного матеріалу йому особисто, за правильне цитування джерел та посилання на них. Об'єм статті – від 8 до 12 сторінок у форматі Word.

Структурні елементи статті	Препринт та вимоги до оформлення
УДК	шрифт Times New Roman, розмір (кегель) 16 пт, міжрядковий інтервал – 1,0, вирівнювання по лівому краю
Автор(и)	ПІБ, шрифт Times New Roman напівжирний, розмір (кегель) 16 пт, міжрядковий інтервал – 1,0, вирівнювання по правому краю
ORCID iD	персональний код, який необхідно отримати заповнивши анкету за посиланням: <a href="https://orcid.org/register">https://orcid.org/register</a> , шрифт Times New Roman, розмір (кегель) 12 пт, міжрядковий інтервал – 1,0, вирівнювання по правому краю
Назва статті	шрифт Times New Roman напівжирний, розмір (кегель) 22 пт, міжрядковий інтервал – 1,0, вирівнювання по центру, всі літери великі
Анотація з ключовими словами	текст анотації українською (для статей українською мовою); англійською (для статей англійською мовою); польською (для статей польською мовою), шрифт Times New Roman курсив, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,0, вирівнювання по ширині, обсяг не менше 500 знаків (без пробілів); перелік ключових слів – назва «Ключові слова:» – шрифт Times New Roman напівжирний курсив, розмір (кегель) 14 пт), список ключових слів в алфавітному порядку (шрифт Times New Roman напівжирний курсив, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,0). Ключові слова потрібно відділяти крапкою з комою та ставити 2 пробіли між ними
©	Знак копірайту, ПІБ, рік
Власне стаття	Формат сторінки А4, міжрядковий інтервал – 1,5. Абзацний відступ – 10 мм. Поля: ліве – 20 мм, праве – 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм. Структура статті має відповідати вимогам ДАК України і включати такі елементи: – Вступ (Introduction) (з обов'язковим висвітленням актуальності та аналізом останніх досліджень і публікацій); – Мета / цілі, завдання статті (The aim / the tasks); – Підзаголовки статті (1-3); – Висновки (Conclusions) та перспективи подальших досліджень. Всі структурні елементи виділяти напівжирним шрифтом. Таблиці та інші нетекстові об'єкти повинні бути пронумеровані, розміщуються всередині тексту, в центрі – під рисунками (наприклад, Рисунок 1, ...); над таблицею (наприклад, Таблиця 1 ...).



<b>Оформлення літератури в тексті</b>	Стиль АПА: посилання на літературу оформлювати у круглих дужках, в яких зазначаються прізвище автора, рік видання, сторінка на яку посилається. Наприклад: «У цей час, зауважує дослідниця Н. І. Яковлева, освіта зазнала ... (Яковлева Н. І., 2010, с. 14)».
<b>Література</b>	(шрифт Times New Roman напівжирний, розмір (кегель) 14 пт, вирівнювання по центру), список літератури за алфавітом з нумерацією (шрифт Times New Roman, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,0). ПІБ автора виділяти напівжирним курсивом. У списку літератури повинне бути хоча б одне джерело із зареєстрованим ідентифікатором цифрового об'єкта (Digital Object Identifier, DOI). Приклад оформлення літератури із зазначенням DOI: 1. Kornack 1., Rakic D., Cell P. Proliferation Without Neurogenesis in Adult Primate Neocortex. Science. 2001, no. 294 (5549), 2127-2130, doi:10.1126/science.1065467. (eng).
<b>Анотація</b>	(текст анотації – шрифт Times New Roman курсив, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,0 – повинна містити короткий опис проблеми, її актуальність, внесок автора у вирішення питання. Кожна анотація повинна містити: прізвище, ініціали автора (шрифт Times New Roman напівжирний, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,0); назву статті (великими літерами, шрифт Times New Roman напівжирний, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,0; текст анотації; перелік ключових слів – назва «Ключові слова:» (шрифт Times New Roman напівжирний, курсив, розмір (кегель) 14 пт), список ключових слів в алфавітному порядку (шрифт Times New Roman курсив, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,0. Ключові слова потрібно відділяти крапкою з комою та ставити 2 пробіли між ними. Анотація подається двома мовами після Літератури: – для статей українською мовою подається анотація англійською мовою, яка повинна мати обсяг не менше 1500 знаків (без пробілів) та російська анотація – не менше 500 знаків (без пробілів); – для статей англійською мовою подається анотація українською мовою, яка повинна мати обсяг не менше 1500 знаків (без пробілів) та російська анотація – не менше 500 знаків (без пробілів); – для статей польською мовою подається анотація англійською мовою, яка повинна мати обсяг не менше 1500 знаків (без пробілів) та українська анотація – не менше 500 знаків (без пробілів);
<b>Рецензенти</b>	ПІБ науковий ступінь та вчене звання (шрифт Times New Roman напівжирний, курсив, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,0, вирівнювання по правому краю) та необхідно вказати дату подання статті до редакції (шрифт Times New Roman курсив, розмір (кегель) 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,0, вирівнювання по правому краю).
<b>Інформація про автора (авторів)</b>	шрифт Times New Roman, розмір (кегель) 14 пт, інтервал – 1,0: ПІБ, посада, місце роботи, науковий ступінь та вчене звання, адреса електронної пошти, контактні телефони.

Збірник наукових праць «Педагогічний процес: теорія і практика» видається з благодійною метою і розповсюджується безкоштовно.

Для подання статті звертайтеся,  
будь ласка, до НДЛ освітології за тел. 426-84-05;  
e-mail: ndl.osv@kubg.edu.ua



## ДО ВІДОМА ЧИТАЧІВ

Благодійний фонд імені Антона Макаренка підтримує науково-освітні програми та проекти, сприяє розвитку теорії і практики освіти.

Юридичні та банківські реквізити благодійного фонду імені Антона Макаренка:

р/р 26009000022860

**МФО** 300023

**Код ЗКПО** 25917047

У ПАТ «Укрсоцбанк»

**Призначення платежу:** благодійний внесок для підтримки статутної діяльності Благодійного фонду імені Антона Макаренка.

*З повагою до Ваших благодійних намірів,*

Голова благодійного фонду  
імені Антона Макаренка,  
доктор педагогічних наук, професор,  
член-кореспондент НАПН України

С. О. Сисоева